

2026

bö Ÿ • » μ Å , - Á ¹ ¿ Â ' μ ¹/₂ ¹ ¶ - » ¿ Â ⁰ ± ¹ Ä
 bö ¶ ® Ä · ¹/₄ ± Ä · Â μ ¹ ã ì ' ¿ Å Ä · Â • » » ¬
 bö ã Ä ¿ ¹/₂ ' ± ³/₀ ì ã ¹/₄ ¹ ¿ ì » μ ¹/₄ ¿ 191

bö “ μ Á ¿ ² ± ã ⁻ » · Â , œ ¹ Ç ¬ » · Â

bö œ μ Ä ± Ä Ä Å Ç ¹ ± ⁰ ì Á ì ³ Á ± ¹/₄ ¹/₄ ± ™ ã ã ¿ Á ⁻ ± Â , £ Ç ¿ » ® š ¿ ¹/₂ É ¹/₂ ¹/₀ ì ¹/₂ • Ä ¹ Ä Ä · ¹/₄ ì ¹/₂ , π μ
 bö ' ¹/₂ , Á É Ä ¹ Ä Ä ¹/₀ ì ¹/₂ £ Ä ¿ Ä ' ì ¹/₂ , ± ¹/₂ μ Ä ¹ Ä Ä ® ¹/₄ ¹ ¿ • μ ¬ Ä ¿ » ¹ Ä ¬ Æ ¿

<http://hdl.handle.net/11728/13336>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗ ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ - ΕΞ
ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ

Μάθημα: DHIST600 - Διπλωματική Εργασία

*Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και το ζήτημα της εισόδου της Ελλάδας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο
1914-1915*

Ονοματεπώνυμο φοιτητή: Γεροβασίλης Μιχάλης
Ακαδημαϊκό Έτος: 2025-2026
Εξάμηνο: 3ο

Επιβλέπων Καθηγητής:
Κούμας Εμμανουήλ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
---------------	---

Κεφάλαιο 1

Η Ελλάδα στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο (1914-1915): διπλωματικά διλήμματα, στρατηγικές επιλογές και πολιτική κρίση

I. Η πολιτική της ουδετερότητας και οι πρώτες διπλωματικές διεργασίες (1914).....	7
II. Από τη διπλωματία στη ρήξη: το Μικρασιατικό Ζήτημα και η πρώτη παραίτηση (1915).	14

Κεφάλαιο 2

Από την παραίτηση Βενιζέλου στην πολιτική όξυνση: η κυβέρνηση Γούναρη και η πορεία προς τις εκλογές του 1915

I. Η παραίτηση Βενιζέλου και η κυβέρνηση Γούναρη: πολιτική αστάθεια και αντιβενιζελική παλινόρθωση.....	22
II. Εσωτερική κρίση, διπλωματικές παλινωδίες και εκλογική αναμέτρηση.....	24

Κεφάλαιο 3

Η κορύφωση της κρίσης του 1915

I. Η επάνοδος του Βενιζέλου και η όξυνση των σχέσεων με το Στέμμα.....	34
II. Η σύγκρουση για την επιστράτευση και η δεύτερη παραίτηση Βενιζέλου (Σεπτέμβριος 1915).....	37

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	45
-------------------	----

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	48
-----------------------------	----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έκρηξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου τον Ιούλιο του 1914 θα προκαλούσε μεγάλη αναταραχή στον ευρωπαϊκό χώρο, αποτελώντας αναμφισβήτητα ένα σημείο καμπής στο διεθνές σύστημα και θέτοντας παράλληλα τα ευρωπαϊκά κράτη ενώπιον κρίσιμων πολιτικών αλλά και στρατηγικών επιλογών. Δεν είχαν περάσει πολλά χρόνια που η Ελλάδα είχε εξέλθει από τους Βαλκανικούς Πολέμους, προσαρτώντας σημαντικά εδάφη, έχοντας ωστόσο και πολλά εσωτερικά αλλά και θεσμικά ζητήματα που δεν είχαν ακόμη διευθετηθεί. Η έκρηξη, λοιπόν, του Μεγάλου Ευρωπαϊκού Πολέμου θα δημιουργούσε ένα μεγάλο και σύνθετο θα λέγαμε δίλημμα: την επιλογή συμμετοχής στον πόλεμο και σε ποιο στρατόπεδο ή της τήρησης μιας ουδετερότητας. Κεντρικό πρόσωπο του διλήμματος αυτού ήταν ο Ελευθέριος Βενιζέλος, που αν μη τι άλλο αποτέλεσε και μια από τις πιο ηγετικές πολιτικές φυσιογνωμίες που γνώρισε ποτέ η χώρα στον πολιτικό της βίο και συνάμα βασικός πυλώνας μιας εξωτερικής πολιτικής προσανατολισμένης στις Δυνάμεις της Αντάντ.

Το θέμα της παρούσας εργασίας είναι η πολιτική στάση και δράση του Ελευθερίου Βενιζέλου αναφορικά με το ζήτημα της εισόδου της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο κατά την περίοδο 1914-1915, και συγκεκριμένα από την έναρξη δηλαδή του πολέμου έως και τη δεύτερη παραίτησή του τον Σεπτέμβριο / Οκτώβριο του 1915. Η συγκεκριμένη χρονική περίοδος αποτελεί κρίσιμο στάδιο όχι μόνο για την εξέλιξη της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, αλλά και για τη διαμόρφωση του Εθνικού Διχασμού, ο οποίος σφράγισε την πολιτική, κοινωνική και θεσμική ζωή της χώρας για περισσότερο από μια δεκαετία. Η αντιπαράθεση μεταξύ του Ελευθερίου Βενιζέλου και του Βασιλιά Κωνσταντίνου Α΄, με αφορμή τη στάση της Ελλάδας απέναντι στον πόλεμο, υπερέβη τα όρια μιας απλής στρατηγικής διαφωνίας και προσέλαβε χαρακτήρα βαθιάς πολιτειακής και συνταγματικής κρίσης.

Σκοπός της εργασίας είναι να αναλυθεί συστηματικά η βενιζελική πολιτική κατά την εξεταζόμενη περίοδο, τόσο στο επίπεδο της διπλωματίας όσο και στο εσωτερικό πολιτικό πεδίο, με την παράλληλη ανάδειξη των παραγόντων που οδήγησαν στη ρήξη μεταξύ κυβέρνησης και Στέμματος. Ειδικότερα, η παρούσα εργασία επιδιώκει να φωτίσει τα επιχειρήματα του Βενιζέλου υπέρ της σύμπραξης με τις Δυνάμεις της Εγκάρδιας Συνεννόησης (Αντάντ), τη στρατηγική του εκτίμηση για τα ελληνικά εθνικά συμφέροντα, αλλά και τα όρια της πολιτικής του μέσα στο θεσμικό πλαίσιο της βασιλευσμένης δημοκρατίας. Συνάμα, εξετάζεται η στάση που κράτησε ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος, οι

επιρροές που δεχόταν τόσο από το Γενικό Επιτελείο όσο και από τους ανακτοσυμβούλους του, καθώς και ο ρόλος των διεθνών εξελίξεων στη διαμόρφωση των ελληνικών αποφάσεων.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην πολιτική κρίση του 1915, η οποία εκδηλώθηκε με την πρώτη παραίτηση του Βενιζέλου τον Φεβρουάριο του 1915, την εκλογική του νίκη στις εκλογές του Μαΐου και με την δεύτερη παραίτησή του από το πρωθυπουργικό του αξίωμα το φθινόπωρο του ίδιου έτους. Τα γεγονότα αυτά δεν αποτελούν μεμονωμένα επεισόδια, αλλά συνδέονται οργανικά με τη σταδιακή μετάβαση από μια πολιτική αντιπαράθεση σε έναν βαθύ εθνικό διχασμό, με σαφείς κοινωνικές, ιδεολογικές αλλά και γεωπολιτικές προεκτάσεις. Η εργασία, επομένως, δεν περιορίζεται στην απλή αφήγηση των γεγονότων, αλλά επιχειρεί να τα εντάξει σε ένα ευρύτερο ερμηνευτικό σχήμα, αναδεικνύοντας τη δυναμική των σχέσεων εξουσίας και τις αντιλήψεις περί εθνικού συμφέροντος που συγκρούστηκαν εκείνη την περίοδο.

Σε κάθε περίπτωση πλούσια και πολυεπίπεδη είναι η ιστοριογραφία για τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την Ελλάδα, τον Ελευθέριο Βενιζέλο και τον Εθνικό Διχασμό. Κλασική παραμένει η συμβολή του Γεωργίου Βεντήρη, ο οποίος μέσα από μια λεπτομερή και εκτενή αφήγηση, εστιάζει στα πολιτικά γεγονότα και στις προσωπικότητες που διαμόρφωσαν την περίοδο του Εθνικού Διχασμού. Αν και το έργο φέρει έντονα χαρακτηριστικά της εποχής του και παρά το γεγονός ότι υπερασπίζεται τον Ελευθέριο Βενιζέλο, παραμένει πολύτιμο για την κατανόηση της πολιτικής ατμόσφαιρας και των αντιπαράθεσεων της περιόδου.

Πολύ σημαντική είναι η συμβολή του Γεωργίου Λεονταρίτη ο οποίος εξετάζει τη θέση της Ελλάδας στο διεθνές σύστημα της εποχής, αναλύοντας μάλιστα τον Διχασμό ως προϊόν σύγκρουσης διαφορετικών αντιλήψεων για την εθνική ολοκλήρωση και τη γεωπολιτική στρατηγική της χώρας. Υπογραμμίζει, τη σημασία της διεθνούς συγκυρίας και των συμμαχικών δεσμεύσεων, εντάσσοντας τις ελληνικές εξελίξεις στο ευρύτερο πλαίσιο της ευρωπαϊκής διπλωματίας. Επίσης, αναδεικνύει τον ρόλο των θεσμικών αδυναμιών του ελληνικού πολιτεύματος, οι οποίες επέτρεψαν την κλιμάκωση της σύγκρουσης μεταξύ εκλεγμένης κυβέρνησης και ανώτατου πολιτειακού άρχοντα.

Εξίσου πολύτιμες είναι και οι μελέτες του Γεωργίου Μαυρογορδάτου, οι οποίες προσφέρουν μια πιο σύγχρονη και αναλυτική προσέγγιση, εστιάζοντας στις κοινωνικές και ιδεολογικές διαστάσεις του Διχασμού και αντιμετωπίζοντάς τον ως δομικό φαινόμενο της νεοελληνικής πολιτικής ιστορίας και όχι απλώς ως σύγκρουση προσώπων. Μέσα από αναλυτική τεκμηρίωση το έργο του φωτίζει τις πολιτικές στρατηγικές, τις ιδεολογικές συγκρούσεις και τις μακροπρόθεσμες συνέπειες του διχασμού στη συγκρότηση του

ελληνικού πολιτικού συστήματος. Για όλους αυτούς τους λόγους το έργο του κρίνεται ιδιαίτερα χρήσιμο και πολύτιμο για την επιστημονική έρευνα και την κατανόηση εκείνης της χρονικής περιόδου.

Το έργο του Νίκου Πετσάλη συνιστά μια ιδιαίτερα σημαντική συμβολή στη μελέτη της νεότερης ελληνικής ιστορίας, καθώς εξετάζει με συστηματικό και κριτικό τρόπο τον ρόλο του Ελευθερίου Βενιζέλου και τις στρατηγικές επιλογές που συνδέθηκαν με το όραμα της Μεγάλης Ιδέας. Στο έργο του πραγματεύεται τα καθοριστικά γεγονότα των αρχών του 20^{ου} αιώνα, αναλύοντας τις εσωτερικές και διεθνείς παραμέτρους που επηρέασαν τις ελληνικές πολιτικές επιλογές, ενώ παράλληλα προβαίνει σε επανεκτιμήσεις καθιερωμένων ιστορικών ερμηνειών. Μέσα από τη χρήση τεκμηριωμένων πηγών και την αποστασιοποιημένη επιστημονική προσέγγιση, ο συγγραφέας αναδεικνύει τόσο το όραμα όσο και τα αντικειμενικά όρια της βενιζελικής πολιτικής, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην κατανόηση της διαμόρφωσης της ελληνικής εθνικής και εξωτερικής πολιτικής και καθιστώντας το έργο του πολύτιμο σημείο αναφοράς για τη μελέτη της συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου.

Ως προς τη μεθοδολογία, η εργασία βασίζεται στη μελέτη τόσο πρωτογενών όσο και δευτερογενών πηγών. Στο επίπεδο των πρωτογενών πηγών αξιοποιούνται πολιτικά κείμενα, υπομνήματα, μαρτυρίες της εποχής, καθώς και ο Τύπος της εποχής, που αποτυπώνουν τη δημόσια συζήτηση και την πολιτική πόλωση της περιόδου. Οι δευτερογενείς πηγές περιλαμβάνουν σύγχρονες ιστορικές μελέτες, μονογραφίες και συλλογικούς τόμους που εξετάζουν τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τη βενιζελική πολιτική καθώς και τον Εθνικό Διχασμό.

Όσον αφορά τη δομή της παρούσας εργασίας, ακολουθείται μια σαφή χρονολογική και θεματική λογική. Αρχικά, παρουσιάζεται το διεθνές περιβάλλον και η θέση της Ελλάδας κατά την έκρηξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, καθώς και οι πρώτες επιλογές της ελληνικής κυβέρνησης. Στη συνέχεια, εξετάζεται αναλυτικά η πολιτική κρίση του 1915, δίνοντας έμφαση στην πρώτη παραίτηση του Βενιζέλου, στις εκλογές της 31ης Μαΐου, καθώς και στην επάνοδό του στη διακυβέρνηση της χώρας. Το τελευταίο μέρος της εργασίας επικεντρώνεται στην κλιμάκωση της σύγκρουσης με τα Ανάκτορα, στην αποβίβαση των συμμαχικών στρατευμάτων στη Θεσσαλονίκη, καθώς και στη δεύτερη παραίτηση του Βενιζέλου το φθινόπωρο του 1915, η οποία και σηματοδοτεί την οριστική ρήξη με τον βασιλιά Κωνσταντίνο, ανοίγοντας έτσι παράλληλα το δρόμο για τη βαθύτερη όξυνση του Εθνικού Διχασμού.

Με τον τρόπο αυτό, η παρούσα εργασία φιλοδοξεί να συμβάλει στην κατανόηση μιας από τις πιο κρίσιμες στιγμές της νεότερης ελληνικής ιστορίας, αναδεικνύοντας τη σύνθετη σχέση μεταξύ εξωτερικής πολιτικής, εσωτερικών θεσμών και πολιτικής ηγεσίας. Φωτίζοντας παράλληλα, τον ρόλο του Βενιζέλου ως κεντρικού, αλλά όχι μοναδικού, παράγοντα των εξελίξεων.